

ASIA

Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen noudattaminen

ASIAN VIREILLETULO

Helsingin hovioikeus on 4.12.2013 saattanut oikeuskanslerinviraston tietoon, että Helsingin käräjäoikeus oli 25.6.2013 tuominnut vastaajan näpistyksistä 30 päivän vankeusrangaistukseen.

SELVITYS

Mainitun asian ratkaissut Helsingin käräjäoikeuden käräjätuomari A on antanut asiasta selvityksensä. Helsingin käräjäoikeuden laamanni on antanut asiasta lausuntonsa. Käräjäoikeudessa osaston johtajana toimiva käräjätuomari on laamannin pyynnöstä antanut selvityksen A:n työ määrästä ja käytettävissä olleista kärjäsihteeripalveluista.

Käräjäoikeuden ratkaisemassa asiassa syyttäjänä toiminut Helsingin syyttäjänviraston kihlakunnansyyttäjä B on antanut selvityksensä siitä, että hän ei ollut hakenut virheelliseen tuomioon muutosta. Syyttäjänä asian hovioikeuskäsittelyvaiheessa toiminut Helsingin syyttäjänviraston kihlakunnansyyttäjä C on antanut selvityksensä siitä, miksi hän ei ollut antanut hovioikeuden vastaajan valituksen johdosta syyttäjältä pyytämää vastausta. Apulaisvaltakunnansyyttäjä ja Helsingin syyttäjänviraston apulaispäällikkö ovat antaneet kihlakunnansyyttäjien menettelystä lausuntonsa.

RATKAISU

Käräjätuomarin menettelyn arviointi

Helsingin käräjäoikeus on 25.6.2013 antanut asiassa R 12/11042 kansliatuomion nro 13/105587. Käräjätuomari A on ratkaissut asian käräjäoikeuden kokoonpanossa, jossa on ollut yksin puheenjohtaja. A on lukenut vastaajan syyksi 2.3.2011 – 28.5.2011 tehdyt 17 näpistystä ja tuominnut rangaistusseuraamukseksi teoista 30 päivää vankeutta.

Tuomion perusteluissa A on ilmoittanut, että rangaistuksen mittaamisessa on sovellettu koven-tamisperustetta ja että toisaalta rangaistusta alentavana seikkana on otettu huomioon Helsingin kärjäoikeuden vastaajalle 8.11.2012 tuomitsema rangaistus. Rangaistuslajin valintaa A on pe-rustellut seuraavasti: ”Ottaen huomioon [vastaajan] aikaisempi rikollisuus ja nyt hänen syyk-seen luetut rikokset, hänet on tuomittava ehdottomaan vankeusrangaistukseen.”

Vastaaja on kärjäoikeuden tuomiosta tekemässään valituksessa vaatinut rangaistuksen lieven-tämistä sakoksi. Helsingin hovioikeus on 17.10.2013 antamallaan tuomiolla nro 13/120154 (dnro R 13/2185) lieventänyt rangaistuksen 120 päiväsakkoon.

Rikoslain 28 luvun 3 §:n mukaan rikosentekijä tuomitaan näpistyksestä sakkoon. Rikoslain 7 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan jos joku olisi tuomittava samalla kertaa kahdesta tai useammasta rikoksesta sakkorangaistukseen, hänet tuomitaan yhteiseen sakkorangaistukseen. Edelleen rikoslain 7 luvun 6 §:n mukaan jos ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittua syytetään hänen ennen tämän rangaistuksen tuomitsemista tekemästään muusta rikoksesta, voidaan aikaisempi ehdoton vankeusrangaistus ottaa uutta rangaistusta määrättäessä kohtuuden mukaan huomioon rangaistusta alentavana tai lieventävänä seikkana. Uudesta rikoksesta voi-daan myös tuomita laissa sille säädettyä vähimmäisaikaa lyhyempään vankeusrangaistukseen tai katsoa aikaisempi rangaistus riittäväksi seuraamukseksi myös myöhemmin käsiteltäväksi tulleesta rikoksesta. Kuten hovioikeus on asiassa antamassaan tuomiossa todennut, kun sakko-rangaistus on vankeusrangaistusta lievempi rangaistus, ei aikaisemman rangaistuksen huo-mioon ottaminen voi merkitä sitä, että tuomioistuin määräisi aikaisemmasta vankeusrangais-tuksesta ja uusista rikoksista yhteisen, aiemmin tuomittua ankaramman vankeusrangaistuksen.

Selvityksessään kärjätuomari A on todennut, että on ”selvää, että näpistyksestä on säädetty rangaistukseksi vain sakkoa” ja että virhe siten on ”täysin ilmeinen”. Hän on ilmoittanut, että hänestä olisi ”toivottavaa, että vastaaviin virheisiin suhtauduttaisiin valtakunnallisesti yhden-vertaisella tavalla”. ”Koska asia kuitenkin on saatettu oikeuskanslerin tutkittavaksi”, on A ker-tonut, että näpistysten yhteydessä oli tarkoitus käsitellä myös vastaajan tekemäksi epäiltyä pa-hoinpitelyä koskenut asia, jossa asianomistaja oli haastettu istuntoon. Kun asianomistaja ei ol-lut saapunut paikalle istuntoon, ”päätettiin käsitellä vain kyseiset näpistykset”. A on todennut kärjäoikeuden pöytäkirjasta ilmenevän, että asiassa käydyssä rangaistusseuraamuskeskuste-lussa syyttäjä oli vaatinut vastaajan tuomitsemista ehdottomaan vankeusrangaistukseen, mihin vaatimukseen vastaajan avustaja ei ollut reagoinut. A:n mukaan pöytäkirja vastaa kyseiseltä osin hänen omia muistiinpanojaan. Hän on todennut, että kaikki olivat valmistautuneet käsitte-lemään vastaajaa koskevat asiat kokonaisuudessaan ja ”näin vankeusseuraamus oli jäänyt epä-huomiossa itse kunkin mieleen”.

A:n selvityksessään pääkäsitelyssä käsiteltävien asioiden vähenemisestä ja syyttäjän virheelli-sestä seuraamuskannanotosta kertoma ei oikeudellisesti hyväksyttävällä tavalla selitä A:n te-kemää virhettä. Ne eivät mielestäni tee A:n erehdystä edes inhimilliseltä kannalta ymmärrettä-väksi ottaen huomioon sen, että A oli varannut tuomion laatimista varten 14 päivää sen sijaan, että olisi kyseisessä myönnettyjä näpistyksiä koskeneessa asiassa pääkäsitelyn päätyttyä julis-tanut tuomion. Kyse ei siten ole kiireessä tehdystä lapsuksesta, vaan A:lla on ollut hyvät ajalli-set edellytykset harkita, miten asia tulisi lain mukaan ratkaista, sekä havaita, että käsittelemättä jäänyttä pahoinpitelyä ei voi ottaa rangaistusta määrättäessä huomioon. Saadusta selvityksestä ei ilmene myöskään A:n työskentelyolosuhteista mitään sellaista, jolla olisi merkitystä hänen menettelyään arvioitaessa. Hän on lisäksi selvityksessään tuonut ilmi asian käsitelyajankohdan henkilökohtaisia olosuhteitaan ja todennut, että niissä hänen ”otteensa on päässyt herpaantu-maan”.

Osana rikosoikeudellista laillisuusperiaatetta on perustuslain 8 §:ssä säädetty, että rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty.

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti. Säännöstä sovelletaan lain 45 §:n 1 momentin nojalla myös tuomariin.

A on menetellyt huolimattomasti tuomitessaan vastaajan muuhun rangaistukseen kuin hänen syykseen luetuista rikoksista oli rikoslain 28 luvun 3 §:ssä rangaistukseksi säädetty.

Virantoimituksessa huolimattomuudesta tehty virhe voi olla rangaistava rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Pykälän mukaan rikosvastuu kuitenkin edellyttää, ettei teko sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Tuottamuksellisten virkarikosten rangaistavuuden perusteita ja tarvetta on pohdittu virkarikoslainsäädännön uudistamisen yhteydessä. Asiaa koskevassa hallituksen esityksessä on todettu muun ohella, ettei säännöksillä ole tarkoin määriteltävissä, milloin virkavelvollisuuden rikkomista voidaan pitää vähäisenä, ja että tämän arvioiminen jää syyttäviviranomaisen ja viime kädessä tuomioistuimen harkittavaksi (HE 58/1988 vp s. 65). Esitystä koskevassa lakivaliokunnan mietinnössä on todettu, että viranomaisten tulee noudattaa tarkkaa harkintaa tuomioistuinmenettelyn käynnistämisenä tuottamuksellisten virkarikosten takia varsinkin silloin, kun on käytettävissä muitakin seuraamusmuotoja (LaVM 7/1989 vp s. 2).

Vähäisyyttä arvioitaessa on huomiota kiinnitettävä muun muassa siihen, miten olennaisesti tekijä on menetellyt vastoin sitä mitä edellytetään kysymyksessä olevan viran asianmukaiselta hoitamiselta, ja missä määrin menettely on loukannut tai vaarantanut yksityistä etua. Oikeuskäytännössä on annettu merkitystä myös sille, miten vakavasti teko vaarantaa luottamusta viranomaisen toiminnan asianmukaisuuteen (esim. KKO 2001:54).

A:n virhe on omiaan vähentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen. Se on tapahtunut hänen tehtäviensä ydinalueella eli lainkäyttöraatkaisun tekemisessä. Vastaajan tuomitsemista ehdottomaan vankeusrangaistukseen teoista, joista vankeutta ei ole rangaistukseksi säädetty, on vakava virhe, joka merkittäväällä tavalla vaarantaa vastaajan oikeusturvaa.

Ratkaisukäytäntönäni rangaistustuomioiden tarkastustoiminnassa vireille tulleissa asioissa, joissa käräjäoikeus on tuominnut vastaajan rangaistukseen vanhentuneesta rikoksesta mutta virheestä ei ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia, on ollut, että puheenjohtajan menettelyä on pidetty tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettuihin tavoin vähäisenä (ks. esim. päätökseni 16.9.2013 dnro OKV/18/30/2010, 30.12.2011 dnro OKV/64/30/2009 ja 21.12.2011 dnro OKV/38/30/2009). Kun A:n virhe on tullut säännönmukaisen muutoksenhaun seurauksena korjatuksi, on siitä vastaajalle tosiasiallisesti aiheutunut vahinko jäänyt suhteellisen vähäiseksi. A:n menettelyä arvioidessani olen lisäksi ottanut huomioon hänen selvityksessään ratkaisujankohdan henkilökohdaisista olosuhteistaan kertoman.

Edellä kerrotun perusteella pidän A:n menettelyä kokonaisuutena arvioiden tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistön tarkoittamalla tavalla vähäisenä. Hän ei näin ollen arvioni mukaan ole virheensä vakavuudesta huolimatta syyllistynyt rikokseen.

Kihlakunnansyyttäjien menettelyn arviointi

Syyttäjälaitoksesta annetun lain 6 §:n mukaan syyttäjän tehtävänä on huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta hänen käsiteltävänä olevassa asiassa tasapuolisesti, joutuisasti ja taloudellisesti asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun edellyttämällä tavalla.

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti.

Kerrottu rikosasia on tullut Helsingin käräjäoikeudessa vireille Helsingin syyttäjänviraston kihlakunnansyyttäjän C:n 29.11.2012 päivätyllä haastehakemuksella. C on siinä esittänyt rangaistusvaatimukseksi sakkoa.

Syyttäjänä asian pääkäsittelyssä 11.6.2013 on toiminut Helsingin syyttäjänviraston kihlakunnansyyttäjä B. Pääkäsittelystä laaditun käräjäoikeuden pöytäkirjan mukaan B on asiassa käydyssä seuraamuskeskustelussa vaatinut ”vastaajan tuomitsemista päivissä mitattavaan vankeusrangaistukseen”. Puheenjohtajana asiassa toiminut A on selvityksessään edellä mainituin tavoin kertonut, että pöytäkirja vastaa kyseiseltä osin hänen omia muistiinpanojaan. Selvityksessään B on ilmoittanut, että hänellä ei ole seuraamuskeskustelusta muistikuvia eikä enää tallessa myöskään tekemiään muistiinpanoja.

Kerrotun selvityksen perusteella pidän selvitetynä, että B on pääkäsittelyssä virheellisesti vaatinut vastaajan tuomitsemista näpistyksistä vankeusrangaistukseen. Hän on selvityksessään todennut, että jos hän on näin menetellyt, on selitys hänen toiminnalleen se, että hän on antanut haastehakemuksesta ilmenevän koventamisperusteen ja vastaajan avustajan näkemyksen aiempien vankeusrangaistusten huomioon ottamisesta sekoittaa ajatuskulkuaan ja sen perusteella muuttanut haastehakemukseen kirjatun rangaistusvaatimuksen vankeudeksi. B on näin ollen tehnyt virheen inhimillisestä erehdyksestä. B:n selvityksestä käy ilmi, että hän oli aloittanut syyttäjän tehtävissä syyskuussa 2012 eli hänellä oli tapahtuma-aikaan ollut vasta vajaan vuoden syyttäjäkokemus.

Olen 12.8.2013 asiassa OKV/33/31/2012 antamassani päätöksessä yhtynyt apulaisvaltakunnansyyttäjän siinä antamassa lausunnossa esittämään näkemykseen, että syyttäjälläkin on oma vastuunsa siitä, että tuomioistuimessa määrättävä rangaistus on lain mukainen. Tapauksessa kyse oli tilanteesta, jossa käräjäoikeus oli tuominnut vastaajan säädettyä vähimmäisrangaistusta lievempään rangaistukseen. Apulaisvaltakunnansyyttäjä totesi asiassa, että syyttäjälaitoksesta annetun lain 6 §:ssä tarkoitetun yleisen edun toteutumiseen liittyy muun ohella vaatimus siitä, että tuomioissa määrättävät rangaistukset ovat säädettyjen rangaistusasteikkojen mukaiset. Kyseisessä pykälässä edellytetään syyttäjän huolehtivan rangaistusvastuun toteutumisesta lisäksi asianosaisten oikeusturvan edellyttämällä tavalla. Tähän nähden syyttäjällä on mielestäni velvollisuus hakea muutosta tuomioon, jolla vastaaja on tuomittu muuhun tai ankarampaan rangaistukseen kuin teosta on laissa säädetty (näin myös kirjassani Rikosprosessioikeuden yleisistä opeista. Helsinki 1992 s. 57-58, samoin mm. Virolainen, Jyrki: Rikosprosessioikeus I. Rovaniemi 1998 s. 92).

B ei ilmoittamansa mukaan ollut hakenut muutosta käräjäoikeuden lainvastaiseen tuomioon siitä syystä, että hän ei siihen ”muun työkuorman ohessa” tutustuessaan ole virhettä huomannut.

Arvioni mukaan myöskään B:n virheellistä menettelyä asiassa ei ole perusteita arvioida tuotamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena.

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

Helsingin hovioikeuden asiassa antamasta tuomiosta ilmenee, että syyttäjä oli ilmoittanut, ettei hän anna hovioikeudelle valituksen johdosta vastausta. Syyttäjänä asiassa on tuossa vaiheessa jälleen toiminut virkavapaalta palannut kihlakunnansyyttäjä C. Hän on selvityksessään selittänyt vastaamatta jättämistä sillä, että hän on ”epäilemättä huomannut sen, että hovioikeudessa asiassa on ollut kysymys rangaistuksen mittaamisesta” ja hän ei ”näin ollen ole katsonut aiheelliseksi vastata valituksen johdosta huomaamatta tuossa vaiheessa kuitenkaan sitä, että käräjäoikeus on tuominnut valittajan ankarampaan rangaistukseen kuin laki sallii”. C on todennut, että asiassa ”on onneksi käynyt lopulta hyvin sikäli, että hovioikeus on vastaajan valituksen johdosta korjannut käräjäoikeuden virheellisen tuomion ja saattanut asiantilan lailliselle tolalle”.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä on lausunnossaan tuonut ilmi valtakunnansyyttäjän antaneen 1.10.2012 yleisen ohjeen syyttäjän muutoksenhausta hovioikeuteen (VKS:2012:2). Ohjeessa on todettu vastauksesta vastaajan valitukseen muun ohella seuraava: ”Hovioikeudella ei ole velvollisuutta vastauksen pyytämiseen, joten jokainen pyyntö on harkittu. Kun hovioikeus esittää syyttäjälle vastauspyynnön, hovioikeus on jo harkinnut vastauksen tarpeelliseksi. Sen vuoksi syyttäjä antaa aina hovioikeuden häneltä pyytämän vastauksen ja lausuu siitä kysymyksestä, mistä hovioikeus on määrännyt. Sellainen vastaus, jossa syyttäjä toteaa ainoastaan, ettei anna vastausta, ei palvele asian käsittelyä hovioikeudessa.”

Apulaisvaltakunnansyyttäjä on todennut selvityksiin viitaten lausuntonaan, että ”asiaan on vaikuttanut kihlakunnansyyttäjä B:n kokemattomuus ja kihlakunnansyyttäjä C:n laiminlyönti”.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Käräjätuomari A

Helsingin käräjäoikeus on 25.6.2013 asiassa R 12/11042 antamallaan tuomiolla tuominnut vastaajan ankarampaan rangaistukseen kuin mitä vastaajan syyksi luetuista rikoksista oli laissa säädetty. Puheenjohtajana asiassa on toiminut käräjätuomari A.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan aiheutta syytteen nostamiseen.

Annan käräjätuomari A:lle vastaisen varalle mainitussa lainkohdassa tarkoitetun huomautuksen.

Kihlakunnansyyttäjä B

Helsingin syyttäjänviraston kihlakunnansyyttäjä B on mainitussa asiassa vaatinut vastaajan tuomitsemista vankeusrangaistukseen eli esittänyt lakiin perustumattoman seuraamuskananoton. B ei lainmukaista seuraamusta koskevan erehdyksensä seurauksena ole myöskään hakenut muutosta käräjäoikeuden virheelliseen ratkaisuun.

Annan kihlakunnansyyttäjä B:lle vastaisen varalle valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentissa tarkoitetun huomautuksen.

Kihlakunnansyyttäjä C

Helsingin syyttäjänviraston kihlakunnansyyttäjä C ei ole mainitussa asiassa antanut hovioikeuden häneltä vastaajan valituksen johdosta pyytämää vastausta, vaikka se olisi valituksen kohteena olleen tuomion vastaajan oikeusturvaa vaarantava virheellisyys huomioon ottaen ollut perusteltua. C:n mainittu menettely on lisäksi ollut vastoin valtakunnansyyttäjän syyttäjille vastauksen antamisesta hovioikeudelle antamaa ohjeistusta.

Saatan kihlakunnansyyttäjä C:n tietoon päätöksessäni hänen menettelystään esittämäni käsitykset.

Oikeuskansleri

Jaakko Jonkka

Osastopäällikkö
Esittelijäneuvos

Petri Martikainen

OIKEUSKANSLERINVIRASTO
